

Bon-BOM

2017. december | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 7. évfolyam, különszám

Vallási (el)kalandozás
3. oldal

Erdélyi templomok
5. oldal

Reszketések betörők
8. oldal

Hagyományos ünnep?
10. oldal

Karácsonyi történetek
11. oldal

James Joyce: A holtak
14. oldal

Házi Nutella
17. oldal

A puncs története
18. oldal

Felhívás a Mozaikok konferenciára

Eddig négy alkalommal rendeztük meg az ELTE BTK-n, illetve a Rákóczi úton található „klubhelyiségben” a Bolyai Önképző Műhely hallgatói konferenciáját, a *gyalogos szemináriumot*. Ezeknek célja az volt, hogy jobban megismerkedjünk egymás szakmai területével, kutatási témájával, illetve előadóként azt gyakoroljuk, hogyan lehet elmagyarázni a saját szakmánk problémáit egy intelligens, de nem szakmabeli közönségnek. A rendezvényeknek hagyományteremtő célja is volt, ezért a BOM tagjai számára jövőre ötödik alkalommal rendezzük meg, ezúttal a **MOZAIKOK** elnevezésű konferenciát.

A konferencia tervezett időpontja: **2018. március 02. (péntek) 9:00–19:00**

A jelentkezéshez (mindhárom évfolyamból) küldjétek el a neveteket, a tervezett előadásotok címét és egy 2000 karakter hosszúságú absztraktot a racz.mark@gmail.com e-mail címre 2018. február 10-ig. Ebből – a tavalyihoz hasonlóan – egy rövid absztraktfüzetet adunk ki.

Az előadások legfeljebb 20 perces időkeretbe férjenek bele (15 perc előadás + 5 perc vita), lehetőség szerint PowerPoint-tal, Prezivel és más segédanyaggal (kép, szobor, könyv, tervrajz, makett) illusztrált prezentációk legyenek. Az előadások tartalmazzanak önálló gondolatokat is az adott témáról, de jelentős tudományos áttörések bemutatása nem elvárás. A 15 perces előadások után lehetőség nyílik röviden hozzászólásokra és kérdésekre.

Ugyanakkor felhívjuk a jelentkezők figyelmét, hogy a konferencián elhangzott előadásokat a szerkesztett változatban is közre szeretnénk adni, ezért arra kérünk minden jelentkezőt, hogy **nyár végéig (azaz 2018. augusztus 31-ig)** elektronikus formában küldje el a leendő kötetbe szánt maximum 80.000 karakter hosszúságú tanulmányát az irodalomjegyzékkel együtt a fentebb említett e-mail címre.

Szólhattok szakmailag felkészültebb ismerősnek is, nyitottak vagyunk külsősök által tartott előadásokra is; ezenkívül természetesen a BOM alumnusai számára is adott a lehetőség. Egy előadó csak egy előadást tarthat.

A konferenciát követően egy szerény állófogadásra hívjuk meg előadóinkat és vendégeinket.

Előadóknak megjelenés alkalmához illő öltözkében; ugyanakkor alkohol fogyasztása a rendezvény alatt tilos.

Karácsonyi vallási (el)kalandozás

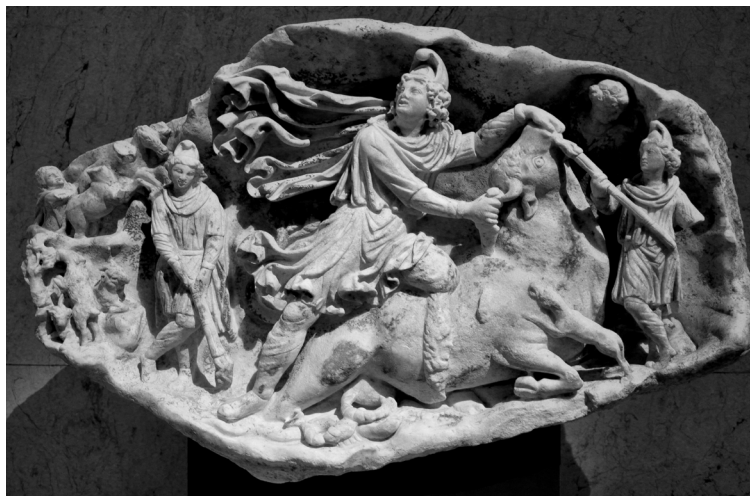
Karácsony a kereszténység legnagyobb ünnepe. A vallás fő alakjának, a megváltó Jézusnak születésére emlékezünk. Nincs adatunk róla, hogy ténylegesen mikorra esett a világra-jövetel, lehet, hogy az év másik időszakára, de az ünnepet mégis december végére tette az egyház. Vajon mi ennek az oka?

December 21-re esik egy csillagászati esemény, a téli napforduló. Ilyenkor a leghosszabb az éjszaka, de innentől fogva a nappalok időtartama egyre nyúlik. Bár a napszakok arányeltolódását mi is tapasztaljuk, nem tulajdonítunk neki jelentőséget, manapság nincs nagy hatása életünkre. Miért lehetett hát olyan fontos egykor, hogy egy államvallás kiemelt ünnepét ehhez igazították?

A válasz: az időszámítás. A téli napforduló fontos szerepet játszott azoknál a népeknél, akik a Nap és a Hold járásához viszonyítva határozták meg „naptárukat”. Náluk az időszámítás egységei a nappalból és az éjszakából álló nap, a holdfázisokat követő hónap, és a Nap járásából következő év. Egyes elméletek szerint a Stonehenge is a Nap járását figyelembe véve épült. A régészeti leletek szerint a napfordulók idején rituálék színhelye volt, tehát minden bizonyosan a vallási infrastruktúra része, egyfajta templom.

A napévvvel számoló kultúrák hitvilágában a Nap a főisten megszemélyesítője volt. Ilyen például Mithras vagy Mithra. Ő eredetileg a fény és a nap istene a perzsa vallásban a Zaratusztra utáni időben. Mindent lát, mindent tud, gondot visel a teremtményekre és a világra. Nappal átvonul az égen, éjszaka végigsiet a földön, s megbünteti azt, aki a gonoszt választja. Papja, Haoma terjesztette kultuszát, hiszen a fényt, amely az egész világot megvilágosítja, mindenütt imádni kell. A rómaiak között a Kr. előtti századokban kezdett terjedni nyugaton, ahol egyiptomi babonával és szertartásokkal keveredett. A Kr. utáni időkben előbb keleten, majd nyugaton a napistenséggel kezdték azonosítani. A Római Birodalomban december 25-én ülték a Napisten diadalát a tél és a homály felett.

Kultusza a birodalom idején Panónia provinciába is eljutott. 1866-ban Fertőrákos mellett felfedeztek egy beomlott boltíves barlangot, amely Mithras szentélye volt. A földalatti helyiségben talált dombormű a napistent perzsa ruhában ábrázolja, amint térdével egy bikát nyom a földre, közben egyik kezével az állat fejét orránál fogva magasra emeli, hogy a másikkal elvághassa a torkát. A kiömlő vérhez letről kigyó és kutya hajol. Ennek értelme: Mithras mint a fény istene megöli a világot jelképező barlangban a bikát. Azaz a Nappal

legyőzi a fénnel ellenkező terméketlenséget. A fertőrákosi Mithraeumban a jelenet két oldalán egy-egy fáklyás alak áll, Cautes a pirkadat, és Cautopates az alkony szimbóluma. A bika szimbolikus feláldozása a kultuszhoz kapcsolódó szertartás része volt.

Az égítetek köré épülő vallások másik fő alakja a Hold. Az ókor nagy népének vallásában a Hold mindig istenasszony volt, mégpedig főistenasszony: Ízisz az egyiptomiaknál, Szeléné a görögöknél, Luna a rómaiaknál. A magyaroknál vagy a magyarok egy részénél pedig Babba, írja Daczó Lukács Árpád ferences szerzetes, plébános, néprajzkutató. Számos idős embert kérdezett meg Gyimesben, s az egyik asszony azt mesélte neki, hogy kicsi korában, amikor a hegy mögül feljött a Hold, édesanyja kihívta az udvarra, és úgy mutatta neki nagy örömmel, hogy „Né, felbútt a Babba Mária”.

Kicsi korukban nem is tudták, hogy a Holdat Holdnak hívják, az a Babba Mária volt. De ez a név nem egyszerűen az égítetet jelölte, hanem az általa megszemélyesített istenasszonyt, hiszen beszámolók alapján még a közelmúltban is mint kizárólagos istenhez fohászokdtak hozzá, a segítségét kérték. A fiatalabbak csak miután iskolába kezdtek járni és imakönyvük lett, akkor kezdték úgy mondani, hogy „ha megsegít az Isten”. Még az újabb időkben is az idősek a könyörgéskor Isten és Szűz Mária elé helyezték. A Babba Mária név azt mutatja, hogy a régi holdistennő összeolvadt az új vallás, a kereszténység legfőbb és attribútumaiban leginkább hasonló nőalakjával. Erre utal a csíksomlyói kegyteplom híres Mária szobra is, amely a gyermek Jézust kezében tartva egy holdon áll.

Héra Bálint

Ahol megáll az idő

Ahogy az év ezen időszakában, a tél lassú beálltával előtérbe kerül a befelé fordulás, a szakralitás és a válás, úgy kapnak egyre nagyobb figyelmet szakrális tereink is. Rövid beszámolómban két erdélyi erődtemplomot mutatok be, melyeket a közelmúltban volt szerencsém meglátogatni. Különlegességük, hogy nem különlegesek, erdélyi viszonylatban legalábbis nem. Ott ugyanis fennmaradtak azok a régi erődített, többnyire szász stílusú fedélszékkal koronázott templomok, melyeknek a falait még valamikor románika és a gótika korában rakták. Az ilyen típusú – elsősorban falusi – templomocskák nálunk ismeretlenek, vagy a háború, vagy a nagy jólét rombolta le őket és került helyükre barokk vagy klasszicista építmény.

Az erdélyi erődtemplomok többsége egyszerű egyhajós szerkesztésű, alig pár száz fős befogadóképességgel. A hagyományos falusi építésmód szerint készültek, egy keleti szentéllyel és egy nyugati toronnyal, a torony alatt emeleti karzattal. Bejáratuk is nyugat felé esett, később többségüknél évszázadokra bezárták a keleti kaput és új bejáratot nyitottak a déli oldalon a reformáció jegyében. Szintén a reformációs liturgia hozadéka a klasszikus katolikus templomi szentély megszüntetése, melynek helyén második karzatot létesítettek.

Ezekben az építményekben általánosan érezhető, hogy több korszellelem és sok generáció hagyatékának rétege rakódott rájuk. Nem ritka, hogy 16-tal, 17-tel, vagy 18-cal kezdődő évszám olvasható egy-egy felületen avított szövegezés kíséretében. Utóbbi jellemzően az alkotókról és az adományozókról emlékezik meg.

Magyarvalkói református templom

Az előző bekezdésekben leírtaknak megfelelő elrendezéssel, román stílusban, szászos csúcsos fedélszékekkel, masszív kőfallal körítve épült a falu feletti domboldalba. A temetőt a falu felől többé-kevésbé kerítés veszi körül, a templom felé vezető utca végén, a temetőkapu mellett áll a lelkész és családjának háza. A templom épülete fiatornyaival és masszivitásával uralkodik a valkói völgyön. Tömzsi kőfallal és az alatta található temetővel meglehetősen rideg látvány. Emlékeztet Berlinre, abban a tekintetben, hogy az ott tartózkodás alatt a történelem súlya mindvégig érezhető, (számomra) nem kifejezetten szórakoztató.

A templomot ferences rendi szerzetesek alapították 1261-ben, majd 1452-ben a Valkai család sokszögletű gótikus keresztboltozatos szentéllyel bővítette – utóbbi évszám (1.4.V.II.) délkeleti támpillérbé vésve olvasható.

A zömök tornyot 1550-ben építették, melynek ma látható faszindelyes tetőszerkezete az 1773-as földrengés után készült. A festett-faragott szószék, a karzatok, a kazettás álmennyezetek és az ajtók festése mind a 18-19. században készültek. A lelkésztől kölcsönkapott, bejárati ajtóhoz való méretes kulcs egészen új, az ajtó felirata alapján 1805-ös. De az is lehet, hogy régebbi, csak az ajtó mintázatát festették abban az évben.

A belső térben a fehér, a kék és a vörös szín az uralkodó, utóbbi kettő a festett fafelületeken és a hímezett csipkéken jelenik meg. A falakon számtalan csipke írottas található, jellemzően a bérmálások emlékeként. A két legrégebbi írottas 1729-ből és

1776-ból származik, Ördög Judit – Valkai Miklós felesége – és báró Wesselényi Kata hímezte.

A mennyezeti kazettákon inkább a régi magyar népművészet és képzés motívumait lehet felfedezni, mintsem a hagyományos keresztény ábrázolásokat. Természetesen a székelyföldi címer elemei, a nap és a hold is fellelhetőek.

Mintha megállt volna az idő mind a templom körül, mind a beltérben. Ha nem volna néhány 20-ossal kezdődő évszám a hímezéseken, valamint elektromos világítás és riasztó a beltérben, nem lehetne megmondani, hogy az Úr 1889-edik, vagy 2017-dik esztendejét írjuk-e.

Magyarvalkói református templom

Székelyudvarhelyi Jézus Szíve-kápolna

A kápolna 13. századi térelrendezéssel és méretekkel, négykaréjos formában épült. Művészettörténeti kutatások is ekkorra teszik a keletkezését, az építés idejét azonban a román műemlékvédelmi hatóság a 16. század második felére datálja a helyszínen talált korabeli pénzérme alapján. Értethető az óvatosság, Romániában a vasbetonból öntött ortodox keresztény templomok is 500 évesnek néznek ki.

A kápolna kis tornyocskában végződő csúcsos, zsindegyfedésű siphát hord. Kapuja korábban északra nyílt, de azt az ajtót lezárták, jelenleg keletre néz a bejárat. Közel szabályos kör alakú körítőfalának geometriai középpontjába érdekes módon nem a kápolna középpontja esik. Feltehetően szabadtéri gyülekezőhelyként használták – és használják ma is – a bejárat előtti felületet. A fal déli szakaszán található az egykor remetelakként használt emeletes, kétszobás múzeumépület, melynek emeleti tornácán lakik a kápolna kisméretű harangja. A múzeum melletti kiskapun lehet megközelíteni az udvart, a keleti oldalon lévő nagykaput láthatóan évek óta nem nyitották ki. A körítőfalon számtalan fülke található, melyek párkánya padként szolgál, ami a kültéri gyülekező – esetleg liturgiára is alkalmas – tér funkciójának elméletét támasztja alá.

A kápolna beltere a 13. századi, késő román építészetnek megfelelően sötét – mindössze apró függőleges ablakocskák juttatnak be némi fényt. A mennyezet itt is fakazettás, mely 1903-ban készült. A korábbi kazettát Budapestre szállították és archiválták, azonban holléte jelenleg sajnos ismeretlen. A jelenlegi kazetták motívumai a családi és a szerelmi élet egyes fázisait jelenítik meg székely képrípással, a nap és a hold természetesen itt is megtalálható. A falakat a sok réteg festék alatt freskók díszítik, azonban azok kiterjedése és pontos tartalma ismeretlen. Várhatóan a néhány éven belül kezdődő alapos feltárás és restauráció fogja kideríteni, mi látható rajtuk, ami egyben a kápolna építésének idejét is tisztázza. A téglapadló alatt három férfi holtteste fekszik, kilétük ismeretlen.

A kápolnát a katolikus egyház nem tartja nyitva a látogatók előtt, jelenleg egy lelkes önkéntesnek köszönhetően megtekinthető. Szintén neki köszönhető, hogy nyáron családi- és kulturális programokon vehetnek részt az arra járók. A kiskapun belépve itt is időtazáson vehet részt az ember, közelebb kerül az archaikus spiritualitáshoz. Az épületegyüttes nemsokára több évre bezárja kapuit a restauráció idejére, remélhetőleg a munkák befejeztével újra látogatható lesz.

Varga András

Nincs karácsony John Williams* nélkül?

*Kevin

Mitől lesz egy közepszerű filmből igazán kultfilm, melyet később családok ezrei néznek újra évről évre? Erre keresve a választ vizsgáltam meg kicsit jobban a mindenki által jól ismert *Reszketetek betörők!* című mozit, melyet lehet imádni és utálni is, de semmiképp nem kategorizálható az „egy a sok közül” film közé.

A film 1990 óta része a karácsonyi repertoárnak, és ezt a pozícióját a mai napig tartja, olyannyira, hogy 2015-ben erre alapozva készített reklámot az RTL Klub is „Nincs karácsony Kevin nélkül” jeligével. Ezt megelőzően 2013-ban ugyanis egyik televízióadó sem vetítette a kultikus filmet, melyről úgy vélték, senkinek nem fog hiányozni.

A nézettségi adatok szerint azonban magasan a legnézettebb film a karácsonyi héten, a tavalyi adatok alapján 1 millió 216 ezren nézték meg 2016-ban. (Nem elhanyagolható tény, hogy még a második részét is annyira szeretjük, hogy a második helyen végzett a rangsorban, maga mögé szorítva a *Híradót* és az *Oscar-díjas Jégvarázst* is.)

Ha komolytalan limonádé filmnek is tartjuk, bizonyos értékeit senki nem vitathatja el a *Reszketetek betörők!*-től: ez pedig a csodálatos zenéje. A szerzőt – John Williamst, aki már akkor is igen jelentős zeneszerzőnek számított – megragadhatta a bájos és humoros karácsonyi történet, így az egész film zenei aláfestéséért ő felelt. A történet

cselekménye is lehetővé tette a szerzőnek, hogy a karácsony minden színét és hangulatát belevihesse a zenébe: iskolai karácsony, templomi kórus, hőesés és a mindent körülölelő karácsony szelleme. A hanganyag tizenkilenc különböző tempójú és stílusú mű, melyek mindegyikére jellemzően feltűnnek a hangulathoz elengedhetetlen csengettyűk, fémes ütőhangszerek, a cseleszta, valamint a xilofonszerű glockenspiel. A meghatározó és legismeretesebb dallam a film elején is felcsendülő *Somewhere in my Memory*, melynek dallamvezetése átível a film legvégéig. Szövegét a zeneszerző barátja, Leslie Bricusse szerezte. A kezdőjelenetben pajkosabb bevezetéssel hallhatjuk először, majd több variáció után végül az anya és Kevin találkozásánál teljesedik ki a finálé – a zenében is –, és a dallam gazdagon megtelik a hangszerek nyújtotta mélységgel. Ezen kívül olyan klasszikus dalok sorai is megtalálhatók

a jelenetek alatt, mint az *O Holy Night*, a *Have Yourself a Merry Little Christmas*, a *We Wish You a Merry Christmas* vagy a *Diótörő*. Csajkovszkij – az orosz táncos jelenete – zenéjének rendkívül jellegzetes világát építeti bele a tizedik *Making the Plane* részbe, melynek kalandos izgalmaihoz remekül illik a dinamikus zene. A film megjelenésekor olyan elsöprő sikere volt John Williams munkájának, hogy két kategóriában – *Legjobb eredeti filmdal*, *Legjobb eredeti filmzene* – is Oscar-díjra jelölték.

John Williams zenéje, akár a film kísérőjeként, akár külön lemezként hallgatva, az egyik legcsodásabban megkomponált karácsonyi muzsika, mely remek ötvözete a klasszikus és a modern zenéneknek.

Arnótszky Judit Janka

Hagyományos karácsony?

Novemberben megrendelni Kínából az ajándékok nagy részét. Kész! Megvenni az új svéd dizájn csomagolópapírt. Kész! Keresni olyan receptet, ami megfelel a gluténérzékeny és a vegán rokonoknak. Kész! A karácsonyi képekhez mindenkinek beszerezni egy csúnyapulcsit. Az is megoldva!

Manapság valahogy így kellene kinéznie egy karácsonyi készülődésnek, ha a közösségi médiát követjük. Már évek óta téma, hogy vajon jót tesz-e az ünnep szentségének, ha november elején az áruházakban szembejön velünk az idei évben divatos színekombinációval feldíszített karácsonyfa és az azt körül lengő fahéjas, fűszeres illat. Ma már egyértelmű, hogy a karácsony az eszement pénzköltés és a díszes dekorációk ünnepe. Persze vannak még hagyományörző családok, de azt megállapíthatjuk, hogy még a legkisebb lakosú településen is találunk agyondíszített ablakokat és udvarokat.

Karácsonyi csoportokban rengeteg adventi koszorút – vagy legalábbis annak mondott asztali díszeket – osztanak meg nők és férfiak. Elvértve ugyan, de még akadnak közöttük a tradicionális, négy gyertyával rendelkezők, de az eredeti szokás szerinti lila és rózsaszín gyertyákat szinte már csak az idősebb generációk tagjai használnak.

A legújabb skandináv „minimal design” azt diktálja, ha a falra feltűzött szalagokból megcsinálod a karácsonyfát, egészen kreatív és újhullámos ízlésed van.

A televíziós marketingesek is egyre nagyobb számban gyártják a konkrét karácsonyi – olykor folytatásos – történeteket. Az emberek november 10-én már lázban égnek, hogy láthassák az ideitörténetet, mely valójában egy rejtett üzenet arról, hogy a legszuperebb ajándékokat csak náluk tudod megvásárolni.

Kérdés, hogy ezekkel az évről évre változó, hagyományosnak nem mondható szokásokkal, jobb, hogy fenntartjuk a látszatát a karácsony szentségének, vagy ragaszkodjunk a hagyományokhoz és november közepétől ki se lépünk az utcára, mert a szembejövő előkarácsonyi hangulat elrontja és unalmassá teszi a karácsonyi napokat. Lehet mérlegelni, de be kell vallanunk, hogy az előbbi is ott lapul mindenkiben, mert a fogyasztói társadalmi hatások elkerülhetetlenek. És a cikk megírása közben a már jól ismert karácsonyi zenéket hallgattam és a szokásos karácsonyi fűszeres teát ittam. Vajon akkor ez már hagyomány?

Talmácsi Alexa

Karácsonyi történetek

A karácsony közeledtével mindent ünnepi díszek terítenek be. Ilyenkor érdemes egy picit megállni, és elővenni egy jó könyvet. Egy háromtagú sorozatot szeretnék bemutatni, ami nemcsak a karácsony hangulatát hozza el a szobátokba, de olyan emberi tulajdonságokról is szól, amelyekről nem szabad megfeledkezni.

Richard Paul Evans minden karácsonykor ír egy történetet, amely az ő és családja ünnepének a része. Ezek közül a történetek közül nem mindegyik kerül kiadókhöz, hiszen főként a családjának írja őket, ám némelyiket a nagyközönség is olvashatja. Ezek közül hármát olvashatunk magyarul, a Könyvmolyképző Kiadó gondozásában. Egységes, szép, piros borítóval jelentek meg, de nemcsak ez közös bennünk: kisebb formájú, szellős szedésű, igazi ajándékkönyvek az ünnepekre.

Karácsonyi doboz

A könyv nem mást dolgoz fel, mint Richard és Keri új helyre való költözését. A gyermekes családnak az új hely tökéletes, és költségek se magasak, mindössze annyi kitétel van, hogy segítsenek Marynek, a ház tulajdonosának a ház karbantartásában, és ne hagyják őt egyedül. Míg a pöttöm gyermek és Keri nagyon élvezik az új helyet, és idejüket nem

kímélve segítenek Marynek, addig Richard a munka miatt elfeledkezik az idős hölgyről, majd szép lassan a lányukról is.

Mary tenni akar a család összetartásáért, és hogy Richard is részese legyen ennek az örömnök, egy rejtvényvel áll elő: mi volt az első karácsonyi ajándék? A történet ennek a rejtvénynek a vonalán fut, a szereplők a karácsonyi ünnepeket átélők különböző szemszögeit mutatják meg, előtérbe kerülve a vallásos Maryvel. A történet végére pedig szerepet kap egy kis doboz, amely nem csak Mary érzéseit, de a karácsony érzését is magába foglalja.

A könyv nemcsak a megállapodásról, az ünnepi lelassulásról szól, de sokkal komolyabb és összetettebb

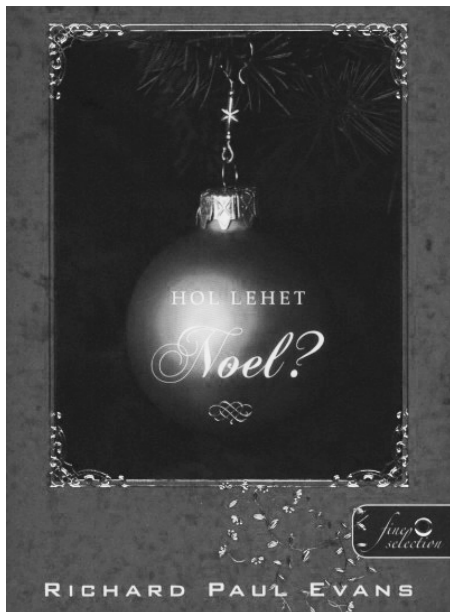
dolgokról is, mint az összetartás, a tisztelet vagy az emberiség. Ahogy olvassuk, magunkra találhatunk a lapok között, olvasása után pedig egy kicsit a szemléletünk is változhat a rövid történet miatt.

A története valós alapokon nyugszik, ha nem is pontosan így, de mindez megtörtént az íróval. Ez volt az első karácsonyi története, és emiatt kezdett hasonló könyvek írásába, így azt hiszem, ez a történet nemcsak számunkra, de az író számára is nagyon különleges.

Hol lehet Noel?

Macy árva. Olyan árva, aki még ismerte a szüleit, de amikor ők meghaltak, az élete egyre csak rosszabbra fordult. Elszakították hűgától, akiről egyetlen emléke egy aprócska karácsonyfádisz. Macy ezután nevelőintézetbe, majd nevelőszülőhöz került: egy helyre, ahol bántották, ahol a nevelőanyja csak kihasználta, és ahol semmi értelmét nem látta az életnek. Macy innen szökik el, és talál rá egy jótét lélek: Sheryl. Ő veszi át az anya szerepét Macy életében, és próbálja a sérült lelkét rendbe tenni, miközben munkát ésszállást kap tőle.

Mark a történetünk elején jól él, de mégsincs minden rendben: a barátnője szakít vele, az iskolával is problémái vannak, és a hóviharban lerobban az autója. Ekkor találkozik a két főszereplő egy igazi karácsonyi csoda folytán, hogy mindkettőjük életét

picit megváltoztassa, átalakítsa, és jobbá tegye.

Macy elkezdi nyomozni a testvére iránt, Mark pedig segít neki. A történet ezt a nyomozást mutatja meg Mark elbeszélésében, miközben egy szomorú történet bontakozik ki előttünk, melynek végén ott a cél: boldognak lenni.

Ez az a fajta karácsonyi történet, amiben rengeteg negatív dolog merül fel az eddig olvasottakon kívül is, és a vége is kicsit keserű lesz, mégis úgy érezzük, az igazság győz, és mint a mesében, mindenki megkapja méltó jutalmát. Ez a kicsi keserűség fontos a történetben, mert csak akkor tudjuk értékelni a jó dolgokat, ha történnek velük rosszak is. A könyv nemcsak ezt mutatja meg, ha-

nem a remény és a feltétel nélküli szeretet fontosságát is, amelyet nem mindenki érezhet át...

Kegyelem

A történet egy visszaemlékezés Eric fiatalkorában törtétekről. Emiatt már a történet elején Hans Christian Andersen Kis gyufaárus lány című meséjéhez hasonlítja az író ezt az eseményt.

Grace, az iskolatársa otthon erőszak áldozatává vált, emiatt nem látott más kiutat, mint elmenekülni onnan. Először hajléktalanokként élt, ezután fogadta be Eric, aki a szüleinek félt elmondani mindezt, emiatt a kertben álló kis kuckóba került Grace, ahol a fiú a gyermeki szeretetével és leleménységével kezdett el gondoskodni róla.

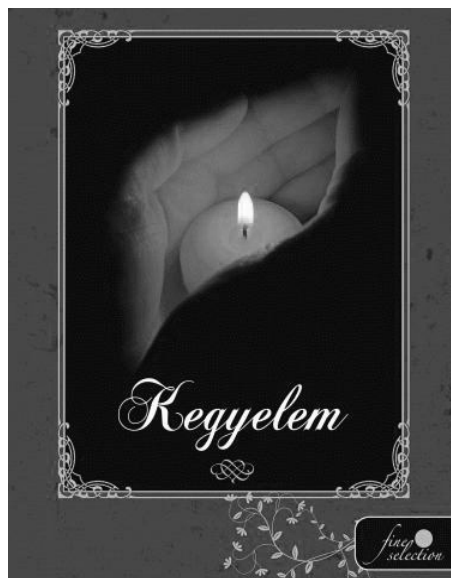
A történet a kislánnyól való gondoskodást, az első gyermeki szerelmet és a reményt mondja el egy szörnyű tragédia keretében. Nem titok, hogy Grace nem fogja túlélni a történetet, és nem Eric vigyázó kezeiben fog ez bekövetkezni, emiatt a Kis gyufaárus lány történetéhez nem is hasonlíthatna jobban. Ezen kívül is sok motívumban ténylegesen hasonlítanak a történetek, amelyek a szomorú hangulatot még jobban megalapozzák. Ugyanolyan fájdalmas lesz az elmúlás, és kegyetlen, hogy nincs más megoldás Grace számára.

Ez a történet a három közül a legkevésbé karácsonyi, mivel a történet eleje szeptemberre tehető, ám a fon-

tos és érzelmes része már a karácsonyi időszakban van, emiatt az érzés, a szeretni akarás, a karácsonyi törődés, és együttlétet hatja át az egész könyvet.

Richard Paul Evans karácsonyi történetei nemcsak a jóról szólnak, hanem a rosszról is. A történetei keserédesek, mégis így érezzük magunkhoz igazán közelinek. Ezek a karácsonyi történetek minden olyanról szólnak, amiről a karácsony is: a vallásról, befogadásról, szeretetről, másik törődéséről, és az ajándékról, amit nem mindig vehetünk a kezünkbe. Remélem meghoztam a kedvet ahhoz, hogy beleolvassatok ezekbe a rövid történetekbe és ti is átéljétek a karácsonyi csodát úgy, ahogy én is tettem.

Telek Zsuzsa

Gondolatok James Joyce *A holtak* című novellájáról

James Joyce az *Ulysses* megírásával jó néhány száz évre elegendő vitaanyagot hagyott hátra ajándékkul az irodalomtörténészeknek. Ez a provokatív és újító szellemű írás érdemessé tette előttem Joyce-ot, hogy más munkáit is elolvassam. A választásom a *Dublini emberek* (1948) kötetében megjelent *A holtak* című novellájára esett, amellyel egy alapvetően feminista kritikával foglalkozó irodalomelméleti szemináriumon találkoztam. Ugyanis Joyce Carol Oats tiszteletét téve James Joyce előtt, átírta a novellát – női szemszögből.

Az értelmezéshez persze ez rendkívül sokat hozzáad, hiszen a két szöveg intertextuális összefonódása során egyfajta egymással felelő dialógus bontakozik ki, de ebben az írásomban most eltekintek az Oats szöveg értelmezésétől.

A holtak elsősorban a félreértésekről és az egymástól való elidegenedésről szól. Ha egy kérdésben kéne összegeznem a mű által feszegetett problémát, akkor úgy gondolom, hogy a legmegfelelőbb fejtegetés az lenne, hogy vajon meg lehet-e ismerni az embereket? Meg tudjuk-e ismerni egymást?

A novella címét olvasva először arra asszociáltam, hogy a műben biztosan tetten érhető lesz valamilyen tragikus vonulat, és a kísértethistória tematikája

is felötlött bennem. Meglepő módon, a feltételezésemmel ellentétben egy igencsak eleven és nyüzsgő jelenettel kezdődik a mű.

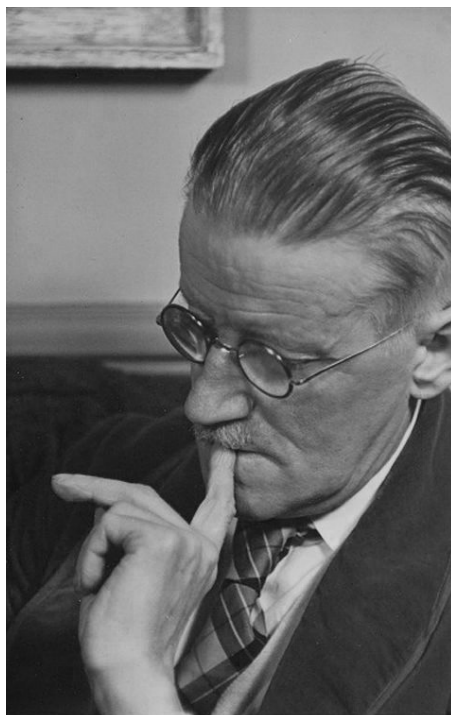
A nyitókép egy karácsonyi éjszakát mutat be. Az ünnep hangulata ott terkereng a behavazott utcák és az ódon házak között. Aki csak teheti, az otthonos meleggel és finom süteményillattal hívogató Morkan házba megy. Kate és Júlia „kisasszony”, a két idős hölgy, akik egyébként testvérek, férj és gyermekek nélkül élnek dublini otthonukban, amelybe évente egyszer ellátogatnak a közeli rokonok és kedves ismerősök. A hölgyek befogadták egy rokonukat, a fiatal Mary Jane-t, akinek biztosítják az ellátását és az iskoláztatását. Mary Jane a zeneakadémiára jár, és otthon ő a háztartás vezetője, sikeres a zenében, ezt mutatja, hogy kis tanítványai is ott sorakoznak azon a téli napon a szalonban. A kályha melege, az otthonos lakás, a vendégek nyüzsgése, az asszonyok gondoskodása mind meghittséget és kedvességet sugároz. Egy olyan világot mutat, amiben van még törődés és szeretet.

Ugyanakkor ez a három nő, afféle csehovi három nővérként egy dekadens és ódon világ magányosaként jelenik meg. Nincsenek perspektíváik (talán csak Mary Jane-nek), az ő esetükben szó sincs jövőről, lehetőségekről,

sorsuk a kilátástalanságba torkollik. Ez az állóvízszerű nyomasztó hangulat végig érezhető a novella sorai közt. Az olvasóban egyből felmerülhet a kérdés: vajon milyen lehet magányosan, szerelem és szerető család nélkül élni?

Joyce zseniális módon oldja meg az olvasó beléptetését a szövegvilágba. A novella Gabrielnek, a főszereplőnek az előszobába lépésével kezdődik, mintegy letükrözve az olvasó belemerülését a mű világába. Egyaránt próbálja rendezni magában az életáruuló nyüzsgő estély minden részletét, a meghívottak kapcsolatrendszerének felderítésétől a berendezés szemléléiséig. A bátortalan kézfogások, félszeg üdvözlések és elrontott köszönések közepette az olvasó is együtt halad Gabriellel ebben a zűrzavaros világban. Joyce szinte listaszerű, bő leírást ad az asztalon sorakozó ínycsiklandozó ételekről és italokról. Szinte látnunk magunk előtt mindent, a fényes és meleg nagy szalont, a nyüzsgést, az ódon bútorokat. Tapintjuk a textilek anyagát. Érezzük a sütemények édes illatát és a frissen felvágott pulyka ízét. Halljuk a halk zongoraszólót.

Ennek az estélynek egy kedves társaságban eltöltött kellemes vacsorának kellene lennie. Minden adott hozzá: a jelenet szinte Jane Austen regényeit idézi a hagyományos táncokkal, a kedves, udvarias, ám üres beszélgetésekkel. Ez azonban nem okoz örömet a szerep-

James Joyce

lőknek, csak a hagyomány vezérli őket. A tradíciókból kiveszik a tartalom, a szeretet, és merev cselekvésekké üresednek, egy már elmúlt, ódon, letűnt korszakra emlékeztetnek.

Gabriel a látszólag könnyed vacsorán konfliktusok sorozatán esik át. Kedvesen próbál beszélgetést kezdeményezni a fiatal szobalánnyal, Lilyvel, akinek kedélyesen felveti, hogy hamarosan már biztosan talál egy szerető férfit maga mellé, és megházasodik. Gabriel azonban azt nem tudhatta,

hogy Lily számára ez érzékeny téma. A lány nem udvarias kedvességként értelmezi a férfi közeledését, hanem megbántja a hozzászólás. A rövid párbeszédéből kiderül, hogy talán a fiatal lány sorsa is kilátástalanságba torkollik, és olybá tűnik, mintha ő is itt rekedne magányosan ebben a házban.

Gabriel ezután üdvözlő szövegének elmondására készül. Karácsonyi beszéde már hagyománnyá vált, amelyet nagy izgalommal várnak a vendéglátók. Gabriel művelt férfi, irodalmat tanít. Belső monológjából megtudhatjuk, hogy nagyon bizonytalan magában. A szövegét már régen elkészítette, de felmerül benne, hogy a nem túl művelt társaság esetleg nem fogja érteni a bonyolultabb irodalmi utalásokat, ezért még az utolsó pillanatokban is változtat a szövegen. Aggódása jogos és a létbe vetett ember évezredek problémája; vajon megérthetnek-e mások? Hiszen gondoljuk csak el, minden megértés alapja a kapcsolat és az egymás megismerésére, tolerálására való törekvés. De vajon van-e kapcsolat a szereplők között?

A novella egyik kulcsjelenete, amikor Gabriel a vendégszeretet hagyományáról beszél. Úgy gondolja, hogy a Morkan kisasszonyok estélye is ezt a nemes tradíciót követi. De igazából ez is csak üres beszéd, a barátok és a rokonok közt sincs közeli kapcsolat. Senki nem érzi a meghittséget, szeretetet ezen az igencsak reprezentatív karácsony estén.

A Joyce-novella szereplői olyanok mind magányosak. Viszonyaik felszínesek, keveset találkoznak egymással, és ha ez meg is történik, figyelmük elsikkad. Csehov műveit olvasva érezhetünk hasonlót. Joyce novellájában vannak még törekvések a találkozásra (pl. az estély szervezése), de ezek sem tudnak megfelelően működni, elsikkadnak. A mű kiábrándult metszet és vallomás arról, hogy a szeretethez kapcsolódó intenciók már egy dekadens és széthulló világ utolsó és kifulladásos próbálkozásai. A szobába zsúfolt emberek nem lesznek egyszer csak szerető, egymásra figyelő társasággá, csupán tülekedő tömegnek maradnak meg.

A Morkan kisasszonyok viselkedése megbecsülendő és tisztelendő törekvés. A testvérek befogadtak egy jóra való lányt, akiről gondoskodnak, és a három nő (és Lily) harmóniában él, viszont semmi nem tudja pótolni a szerelem és a család nélküli világot. A szeretet nélküli ember nem ember, világa holt és fagyos. Nem is csoda, hogy a mindent elfedő hótakaróval záródik a mű.

Santaveczi Anita

Házi Nutella

Annak ellenére, hogy az elmúlt években divatosak lettek az újhullámos kávézók és cukrászdák, a „mindenmentes” sütemények, a paleo és vegán étrend, a Nutella népszerűsége töretlen. Karácsony előtt pedig talán még több fogy belőle: felhasználhatjuk süteményekhez is, ízesíthetjük vele a kávékat, vagy akár a forró csokoládét. Nem mellesleg nagyszerű ajándék is lehet belőle, ha magunk készítjük el! Ha a kész Nutellát egy szép üvegbe töltjük, egyszerre szép, finom és saját készítésű ajándékot adhatunk családtagjainknak, barátainknak. Arra figyeljünk, hogy az elkészült édesség nem áll el olyan sokáig, mint az eredeti verzió: legjobb, ha hűtőben tároljuk, és egy hét alatt elfogyasztjuk. Éppen ezért, ha ajándékba szánjuk, a karácsonyi készülődés végére időzítsük az elkészítését.

A recept

Hozzávalók:

- 22,5 dkg törökmogyoró
- 3 ek mogyoróolaj (vagy semleges ízű olaj)
- 1 csipet só
- 1 ek kristálycukor
- 3 ek cukrozatlan kakaó
- 45 dkg tejsokoládé
- 2 dl tej
- 10 dkg tejpör

A mogyorót száraz tepsibe tesszük és kb. 10 percig pirítjuk, amíg a külső héja kezd megfeketedni és a mogyorószemek megpörkölődnek. Kiveszszük és konyharuhával ledörzsöljük a barna héját. A mogyorót késes robotgéppben lágy vaj állagúra őröljük. (Óvatosan a géppel, inkább pulzálva érdemes dolgoztatni, nehogy leégjen!) Fontos, hogy a mogyoró már önmagában is krémes állagú legyen. Hozzáadjuk a sót és cukrot, ezekkel tovább őröljük, végül beletesszük a kakaót és az olajat. További 2-3 percig járattjuk a gépet, hogy a mogyoró tovább finomodjon, a cukor teljesen feloldódjon. Egy kis lábosban felmelegítjük a tejet, és simára keverjük a tejpörrel. Vízgőz felett felolvasztjuk a csokoládét, és összekeverjük a tejes masszával. A mogyorókrémet kikeverjük a tejes-csokis masszával, üvegbe töltjük és hagyjuk teljesen kihűlni a csokis mogyorókrémet, vagyis a házi Nutellát. Tartsátok hűtőben, de számoljatok vele, hogy ott egy kicsit megszilárdul!

(A recept forrása: streetkitchen.hu)

Herbst Rebecka

A puncs története

Ha karácsony, akkor forralt bor, és bejgli jut eszünkbe először, na meg a halászlé, káposzta és egyéb finomságok. Mostanság a puncsról, sajnos csak a puncsos minyon jut eszünkbe, pedig az ital igazán el tudja hozni az ünnepi érzést. Emiatt nem csak receptet, de egy kis történelmi kalandozást is megosztanék arról, hogyan alakult ki a puncs.

A 17. század elején angol hajósok elutaztak Indiába. A kikötőben található italról megkérdezték a helyieket, mi is az, mire a választ az angolok *punchnak* írták le (kiejtés alapján innen a mi puncs szavunk is), de valójában hindu *pancha*, illetve a szanszkrit *pancha* szó volt, mely mindkét nyelven ötöt jelent. Ez az öt, az öt hozzávalót jelenti, vagyis *arrak*, konyak, víz, cukor és narancslé. Az *arrak* egy rumhoz hasonló szeszesital, mely rizsből, kókusztejből és datolyapálma nedvéből készül. Későbbiekben, mikor Angliában is meghonosodott, ez az ötös átalakult: erős (alkohol), gyenge (víz), édes (cukor), savanyú (citrusfélék) és fűszeres (egyéb fűszerek).

Az angol utazók hazavitték az italt, majd Angliából Európát és a brit gyarmatokat is meghódította. A puncs beférkőzött a gazdagság és elegancia világába, ahol ezüsttálakban szervírozták.

Angliában Viktória királynőnek köszönhetően megszületett az alkoholmentes puncs, amely a gyerekek

kedvence lett. A franciák elszakadtak az öt alapanyagtól, és több dolgot is kevertek bele, fűszereztek, és így született meg a *bishop* és *cardinal* (fahéjas) is. Svédországban a puncsot nem melegen szervírozva, hanem jegesen itták, ezt nevezik *caloric punchnak*. Ami közös a modern puncsban, az a cukor édessége és valamilyen savanyú gyümölcs, amely ezt a kettősséget adja. Itthon nagyon gyakran egyfajta forralt borként lehet megtalálni, ahol vörösborral készítik el, ám alapvetően a puncsba erős alkoholt, legjobb esetben rumot használnak.

Néhány recept, amelyet érdemes kipróbálni:

Vadásztea

Megfőzünk 4 dl fekete teát, cukorral ízesítjük, majd hozzáöntünk 1 dl fehérbort és 1/2 dl barna rumot, forrón fogyasztjuk.

Francia puncs

6 dl rumot és 40 dkg kristálycukrot tűzálló edényben felforrósítunk. Meggyújtjuk a szeszt és kiegetjük. Eloltjuk a szesz lángját, és egy üveg meleg vörösbort töltünk rá, majd feleresztjük 1,5 liter erős teával. Belecsavarjuk három narancs levét, összekeverjük, és poharakban kínáljuk.

Telek Zsuzsa

Kellemes ünnepeket kíván a Bon-BOM szerkesztősége!

Impresszum

Szerkeszti: Herbst Rebeka
Korrektúra: Arnótszky Janka, Sebő Katalin
Munkatársak: Arnótszky Janka, Héra Bálint, Santavec
Anita, Talmácsi Alexa, Varga András, Telek Zsuzsa
Tördelő: Telek Zsuzsa
A borítón Papp Csenge festménye látható.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.
E-mail: bom@e-nyelv.hu
Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.
A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében
nyilvántartásba vette.
Megjelenik 2017-ben a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Felhívás

a Bolyai Önképző Műhely

MOZAIKOK című

hallgatói konferenciáján való részvételre

2018. március 2.

1072 Budapest, Rákóczi út 38. 1/2.

JELENTKEZZ !!!